

та інших громадян розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду (судді) або встановлених у суді правил...».

Список використаних джерел:

1. Безнасюк А.С., Рустамов Х.У. Судебная власть: Учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2002. – 455 с.
2. Васильковский Е.В. Цивилистическая методология: Учение о толковании и применении гражданских законов. М.: АО «Центр ЮрИнфоР». – 2002. – 507 с.
3. Господарський процесуальний кодекс України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
4. Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.
5. Керимов Д.А. Философские проблемы права. – М.: Мысль, 1972. – 471 с.
6. Кодекс адміністративного судочинства України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>.
8. Конституція України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
9. Конституционные принципы судебной власти Российской Федерации/ отв. редактор д. ю. н. В.П. Кашперов – М.: ИД «Юриспруденция», 2011. – 296 с.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
11. Цивільний процесуальний кодекс України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

Ревенко А.В.

студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОТРИМАННЯ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ДОКАЗІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПРИМУСУ ЯК ПОРУШЕННЯ ЗАСАДИ СВОБОДИ ВІД САМОВИКРИТТЯ

В загальному аспекті будь-які зізнавальні показання чи пояснення особи, які дають підставу вважати її винною у вчиненні кримінального правопорушення, здобуті під примусом (як фізичним, так і психічним) правоохоронними органами, повинні визнаватись судом недопустимими доказами, не зважаючи на те чи мали такі докази вирішальне значення у винесенні вироку. Отримання зізнавальних показань від особи під примусом, із застосуванням катувань чи з погрозою у їх застосуванні тощо, вже призводить до порушення права особи на справедливий судовий розгляд, передбачений ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція), однією з складових якої є саме привілей від самообвинувачення.

Але, постає питання, чи є вимога працівників правоохоронного органу надати певні пояснення чи документи, які перебувають у підозрюваного чи обвинуваченого, і працівникам правоохоронного органу про це відомо, під загрозою застосування до підозрюваного санкцій за відмову у їх наданні, порушенням права особи на свободу від самовикриття?

Досліджуючи практику Європейського суду з прав людини, яка є джерелом права в Україні варто зазначити, що у справі «Функе проти Франції» вимога митної служби надати виписки по закордонних банківських рахунках під загрозою застосування штрафних санкцій за відмову у їх наданні була визнана як порушення права особи на свободу від самовикриття, а отже й порушення права особи на справедливий судовий розгляд, встановлений ст. 6 Конвенції. В даній справі Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) визнав, що митні служби спровокували пред'явлення звинувачення г. Функе, з метою отримання певних документів, про існування яких у них були припущення, але вони не мали повної впевненості. Не маючи можливості, або не бажаючи, отримати їх будь-яким іншим чином, вони намагались змусити заявника надати докази вчиненого ним правопорушення [1].

Схожу практику Європейський суд з прав людини використав і при винесенні рішення у справі «Саундерс проти Сполученого Королівства», де п. Саундерс був зобов'язаний відповідати на питання ревізорів під час несудового розслідування під загрозою застосування до нього штрафних санкцій або ув'язнення до 2 років за відмову відповідати на запитання. В подальшому свідчення, які він давав ревізорам було використано як докази проти нього під час судового розгляду.

У даній справі Урядоводив, що лише твердження, які є самообвинувальними, підпадають під привілей не свідчити проти себе, а відповіді, які даються з метою виправдання дій, або відповіді, які, у разі своєї правдивості, не суперечать захисту чи могли б підтвердити захист обвинувачуваного, не можна характеризувати як само викривальні. ЄСПЛ у своєму рішенні зазначив, що свідчення, отримані під тиском, які на перший погляд не є обвинувальними, – такі, як виправдувальні зауваження або просто інформація за фактом запитання, – пізніше можуть бути використані під час розгляду кримінальної справи на підтримку обвинувачення, наприклад, протиставити чи піддати сумніву інші заяви обвинуваченого або його свідчення в суді, або в інший спосіб підірвати довіру до нього, а отже це є порушенням ст. 6 Конвенції [2].

Зовсім іншу позицію Європейський суд з прав людини висловив у справі «Гефген проти Німеччини», де п. Гефген був затриманий та взятий під варту під час отримання викупу за викрадення 11-річного хлопчика. Після проведення допиту поліцією він дав неправдиві показання про місцезнаходження дитини та осіб, які здійснювали викрадення. Поліція, припускаючи, що дитині загрожує смерть внаслідок холоду та відсутності їжі із застосуванням погроз спричинити п. Гефгену значних страждань спеціально навченими людьми, якщо він не повідомить місцеперебування дитини, домоглась від нього зізнавальних показань щодо місця знаходження хлопчика. При подальшому розгляді справи судом було виключено з числа доказів

зізнання та заяви, зроблені під час слідства, у зв'язку з чиненням тиску на заявника, але визнано допустимими докази, отримані внаслідок такого зізнання [3].

Розглядаючи дану справу ЄСПЛ у своєму рішенні зазначив, що слідчі органи зібрали оспорювані докази в якості додаткового, а не прямого наслідку зізнання та що використання доказів не робить судовий розгляд несправедливим автоматично, хоча і створює сильну презумпцію несправедливості. У даній справі ЄСПЛ не визнав порушенням права особи на свободу від самовикриття використання матеріальних доказів, отриманих внаслідок зізнавальних показань, які були надані п. Гефгеном у зв'язку з побоюванням поганого поведження, оскільки він фактично «припертий» іншими доказами зізнався у вчиненні кримінального правопорушення та оскільки тиск був використаний не з метою доведення його вини, а з метою врятування жертви злочину.

Виходячи з практики ЄСПЛ слід зазначити, що будь-які пояснення особи, дані нею під час несудового слідства, якщо вона була зобов'язана їх надати, не можуть бути використані в якості доказів проти неї під час провадження досудового розслідування чи судового розгляду справи, оскільки це є порушенням засади свободи особи від самовикриття. Ні суспільний, ні державний інтерес у чесному веденні справ не може бути підставою для порушення привілею проти самообвинувачення.

Але, слід зауважити, що без застосування ефективного механізму розслідування правопорушень, в тому числі і примусу особи до надання певних доказів, не було б можливим взагалі розкриття злочинної діяльності особи. Так, не будь-які докази, здобуті під примусом є недопустимими, це правило не поширюється на використання в кримінальному провадженні матеріалів, які можуть бути отримані від обвинуваченого під примусом, матеріалів, які існують незалежно від волі підозрюваного, такі, як, між іншим, документи, отримані на підставі ордеру, змушування дихати в алкогольно-респіраторну трубку, аналізи крові, сечі, зразки шкіри для аналізу ДНК тощо [4, с. 112].

Список використаних джерел:

1. Функе проти Франції: Витяг з Рішення Європейського суду з прав людини від 25.02.1993 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_154.
2. Саундерс проти Сполученого Королівства: Рішення Європейського суду з прав людини від 29.11.1996 [Електронний ресурс] // Український портал практики Європейського суду з прав людини. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=408>.
3. Гефген проти Німеччини: Витяг з рішення Європейського суду з прав людини від 30.06.2008 [Електронний ресурс] / перевод Г. А. Николаев // Европейская конвенція о защите прав человека: право и практика. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.echr.ru/documents/doc/5592512/5592512.htm>.
4. Фулей Т. І. Свобода від самовикриття як засада кримінального провадження / Т. І. Фулей. // Слово Національної школи суддів України. – 2013. – № 2. – С. 107–115.